

ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ 2016

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A1. α. σχολικό βιβλίο σελίδα 93 «Το κόμμα του Θεοτόκη, το πιο μετριοπαθές από τα αντιβενιζελικά κόμματα ... τον πυρήνα των Αντιβενιζελικών».

β. σχολικό βιβλίο σελίδα 213-214 «Η επανάσταση... «Το Θέρισο»».

γ. σχολικό βιβλίο σελίδα 151-152 «Με βάση... των ανταλλαξίμων».

A2. α. Το τελευταίο τέταρτο του 19ου αιώνα δεν προέκυψαν ταξικά κόμματα στην Ελλάδα. = **σωστό**

β. Ο Ελευθέριος Βενιζέλος παραιτήθηκε από τη θέση του ως Υπουργού Δικαιοσύνης της Κρητικής Πολιτείας στις 18 Μαρτίου 1901. = **λάθος**

γ. Τον Φεβρουάριο του 1913 πραγματοποιήθηκε η ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα. = **λάθος**

δ. Το κόστος των Βαλκανικών πολέμων κλόνισε την εθνική οικονομία. = **λάθος**

ε. Οι προσπάθειες της ελληνικής κυβέρνησης να αποτρέψει την κρίση του 1932 εξάντλησαν τα αποθέματα της χώρας σε χρυσό και συνάλλαγμα. = **σωστό**

B1. σχολικό βιβλίο σελίδα 142-143

«Η επιστροφή... το δρόμο της προσφυγιάς».

B2. σχολικό βιβλίο σελίδα 157 «Η αστική αποκατάσταση... μεγάλο χρονικό διάστημα».

Γ1. Ιστορικό πλαίσιο: σχολικό βιβλίο σελίδα 78-79 «Παρά την έντονη... του πολιτικού τοπίου».

Σχολιασμός

α. Παρά την έντονη αντίδραση του βασιλιά Γεωργίου Α΄, η Εθνοσυνέλευση (1862-1864) επέβαλε την αρχή να προέρχεται η κυβέρνηση από την κοινοβουλευτική πλειοψηφία. Αυτό που δεν ορίστηκε με σαφήνεια, διότι θεωρήθηκε αυτονόητο, ήταν ότι ο βασιλιάς όφειλε να δώσει την εντολή σχηματισμού κυβέρνησης σε βουλευτή του κόμματος που είχε την εμπιστοσύνη της πλειοψηφίας της Βουλής. Ο Γεώργιος εκμεταλλεύτηκε αυτήν την ασάφεια, για να διορίζει κυβερνήσεις της αρεσκείας του, γεγονός που συντελούσε σε πολιτικές κρίσεις και προκαλούσε φωνές διαμαρτυρίας. Ειδικότερα, μετά τη νοθεία στις εκλογές του 1874, ο Χ. Τρικούπης δημοσίευσε στην εφημερίδα «Καιροί» στις 29 Ιουνίου 1874 το άρθρο «Τις πταίει;» για την παρατεταμένη πολιτική αστάθεια στη χώρα. Μοναδικός υπαίτιος, κατά τον Χ. Τρικούπη, ήταν ο βασιλιάς που διέστρεφε, με την πολιτική του πρακτική, τους συνταγματικούς θεσμούς της χώρας, προκειμένου να συγκεντρώσει στα χέρια του όλη την εξουσία. Ο λαός και τα κόμματα δεν είχαν καμιά ευθύνη για τη πολιτική κατάσταση που είχε διαμορφωθεί. Αφενός ο λαός βρισκόταν μπροστά στο δίλημμα υποταγή στη βασιλική αυθαιρεσία ή επανάσταση αφετέρου υπήρχε εκείνη η μερίδα των πολιτικών που δεν μπορούσαν να αντικρούσουν τον απόλυτα μοναρχικό τρόπο άσκησης της εξουσίας, ενώ κάποιοι

άλλοι προτιμούσαν να συμβιβαστούν με το Στέμμα και να συντηρούν το βασιλικό αυταρχισμό. Η παραπάνω κατάσταση διήρκεσε μέχρι την ψήφιση της αρχής της δεδηλωμένης το 1875, την οποία ο Μεσολογγίτης πολιτικός θεωρούσε ως μόνη λύση για την αποκατάσταση της πολιτικής ομαλότητας στον τόπο .

β. Η ιδέα της αρχής της δεδηλωμένης ανήκε στον νέο τότε πολιτικό Χαρίλαο Τρικούπη, ο οποίος υποστήριξε δημόσια – στο άρθρο «Τις πταίει» ότι μόνη λύση στο πρόβλημα της πολιτικής αστάθειας ήταν η συγκρότηση δύο μεγάλων κομμάτων εξουσίας, σύμφωνα με το πρότυπο της Αγγλίας, λύση που ταυτόχρονα απομάκρυνε το έθνος από όποια επαναστατική πρωτοβουλία, που εγκυμονούσε μεγάλους κινδύνους για τη χώρα. Για να καταστεί όμως δυνατή η διαμόρφωση ενός δικομματικού συστήματος, έπρεπε ο βασιλιάς να αναθέτει την εντολή σχηματισμού κυβέρνησης μόνο σε πολιτικό ο οποίος σαφώς είχε τη «δεδηλωμένη» εμπιστοσύνη της πλειοψηφίας των βουλευτών. Αυτό θα στερούσε από τα κόμματα μειοψηφίας τη δυνατότητα να σχηματίζουν κυβέρνηση, θα τα ωθούσε σε συνένωση με τα μεγάλα και θα είχε ως αποτέλεσμα σταθερότερες κυβερνήσεις πλειοψηφίας. Ο βασιλιάς, υπό την πίεση της αντιπολίτευσης και του επαναστατικού αναβρασμού του λαού, υιοθέτησε τελικά την άποψη του Τρικούπη· Η δήλωση αυτή του βασιλιά, για την αρχή της δεδηλωμένης (κείμενο Β´) , που τον δέσμευε ηθικά, όχι συνταγματικά, αποτελούσε ουσιαστική κατάργηση του άρθρου 31 (= ο βασιλεύς διορίζει και παύει τους υπουργούς αυτού) και του άρθρου 37, σε ότι αφορούσε το δικαίωμά του να διαλύει τη Βουλή. Γιατί, αφού δεν θα είχε το δικαίωμα να διαλέγει τους υπουργούς του, αλλά θα ήταν υποχρεωμένος να διορίζει όποιους του υποδείκνυε η Βουλή, η συμμετοχή του στον σχηματισμό της κυβέρνησης θα ήταν τελείως τυπική. Θα

περιοριζόταν να διαπιστώσει ποιος αρχηγός είχε την πλειοψηφία στη Βουλή και σε αυτόν θα ανέθετε το σχηματισμό κυβερνήσεως. Και αφού η κυβέρνηση θα έπρεπε να είχε τη δεδηλωμένη εμπιστοσύνη της πλειοψηφίας των βουλευτών, δε διέθετε δυνατότητα διαλύσεως της Βουλής χωρίς τη συγκατάθεση της πλειοψηφίας, συνεπώς θα λειτουργούσε ομαλά το πολίτευμα.

Ο Χ. Τρικούπης, που είχε γράψει το λόγο αυτό του βασιλιά, θέλησε να καθιερώσει στην Ελλάδα το κοινοβουλευτικό σύστημα στην πιο εξελιγμένη μορφή του. Η κυβέρνηση δεν θα ήταν απλώς υπεύθυνη απέναντι στη Βουλή αλλά και θα ασκούσε την εκτελεστική εξουσία. Ο Σ. Σβώλος χαρακτηρίζει το βασιλικό λόγο της 11ης Αυγούστου 1875 ως «ιστορικόν», γιατί με αυτόν ο Τρικούπης πρόβαλε το πρότυπο της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας έτσι, που θα μπορούσε να αποτελέσει την εποχή εκείνη ιδανικό για τις κοινοβουλευτικές χώρες της Ευρώπης. Πράγματι, η καθιέρωση της αρχής της δεδηλωμένης αποτέλεσε τομή στην πολιτική ιστορία της χώρας, καθώς οδήγησε σε μεταβολή του πολιτικού τοπίου με τον περιορισμό των αυθαιρεσιών του βασιλιά Γεωργίου.

Δ1. Ιστορικό πλαίσιο: σχολικό βιβλίο σελίδα 25 «Η οριστική αντιμετώπιση... της εθνικής αυτής ιδιοκτησίας» και σχολικό βιβλίο σελίδα 43-44 «Το αποφασιστικό βήμα... καθεστώς μικροϊδιοκτησίας».

Σχολιασμός

α. Η οριστική αντιμετώπιση του προβλήματος των εθνικών γαιών έγινε με νομοθετικές ρυθμίσεις της κυβέρνησης Κουμουνδούρου, κατά την περίοδο 1870-1871, ρυθμίσεις που εντάσσονταν στην συνολική προσπάθεια του Α.

Κουμουνδούρου, κατά την περίοδο 1860-1880 και που αποσκοπούσε μέσα από την ανάπτυξη της γεωργίας στην προώθηση της εκβιομηχάνισης. Σύμφωνα με τις σχετικές νομοθετικές ρυθμίσεις, οι δικαιούχοι αγρότες μπορούσαν να αγοράσουν όση γη ήθελαν, με ανώτατο όριο τα 80 στρέμματα για ξηρικά εδάφη και τα 40 στρέμματα για αρδευόμενα. Στόχος των νομοθετημάτων ήταν να εξασφαλιστούν κατά προτεραιότητα οι ακτήμονες χωρικοί, με την παροχή γης, απαραίτητης για την επιβίωσή τους. Λόγοι κοινωνικοί, λοιπόν, επέβαλαν την προώθηση της διανομής των εθνικών γαιών. Μολονότι δεν υπήρχε οργανωμένο κίνημα ακτημόνων, οι καταπατήσεις εθνικών και εκκλησιαστικών κτημάτων από μη κληρούχους ή μικροϊδιοκτήτες σε διάφορες περιοχές της χώρας, ειδικότερα στην Πελοπόννησο, δημιουργούσαν κοινωνικές εντάσεις και οδήγησαν την ελληνική κυβέρνηση στην παραχώρηση τεμαχίων γης σ' αυτές τις κοινωνικές ομάδες, προκειμένου να κατευναστούν αυτές οι εντάσεις στην ελληνική ύπαιθρο. Ταυτόχρονα, υπήρχαν και οικονομικοί λόγοι. Το κράτος προσπαθούσε να εξασφαλίσει, μέσα από τη διαδικασία της εκποίησης, τα μεγαλύτερα δυνατά έσοδα που θα έδιναν μια ανάσα στο διαρκές δημοσιονομικό αδιέξοδο. Παράλληλα, η ελληνική κυβέρνηση επιθυμούσε να επαυξήσει τα έσοδα των τραπεζών και των εμπορικών ομάδων, μέσα από την ενίσχυση των φυτειών και του μικρομεσαίου οικογενειακού κλήρου.

Το κόμμα των Φιλελευθέρων προώθησε την αγροτική μεταρρύθμιση, καθώς βασική του πρόθεση ήταν να ενισχυθεί το φρόνημα των χωρικών, που θα αποτελούσαν τη βασική πηγή οπλιτών στους επερχόμενους πολέμους αλλά και η θέση της ελληνικής κυβέρνησης ανάμεσα στους ποικίλους χριστιανικούς πληθυσμούς της Βόρειας Ελλάδας, μέσα από την εφαρμογή μιας τέτοιας αγροτικής πολιτικής. Αρχικά, η απαλλοτρίωση των

(ειδικά βεβαίως των χριστιανών γαιοκτημόνων) προβλεπόταν να γίνει εκουσίως , με διάφορα προγράμματα χρηματοδότησης των ακτημόνων αγοραστών και με αργούς ρυθμούς (Κείμενο Β'). Όμως, το αποφασιστικό βήμα προς την ολοκλήρωση της αγροτικής μεταρρύθμισης έγινε στα ταραγμένα χρόνια του Α΄ Παγκοσμίου πολέμου και του «εθνικού διχασμού». Το 1917 η κυβέρνηση του Ελευθερίου Βενιζέλου στη Θεσσαλονίκη αποφάσισε την ολοκλήρωση της μεταρρύθμισης, υιοθετώντας ένα πιο ριζοσπαστικό πρόγραμμα υποχρεωτικής απαλλοτρίωσης εξαιτίας της εκτράχυνσης των ενδοαστικών συγκρούσεων και του πολιτικού Διχασμού (Κείμενο Β'). Ο στόχος ήταν διπλός: αφενός η στήριξη και ο πολλαπλασιασμός των ελληνικών ιδιοκτησιών γης στις νεοαποκτηθείσες περιοχές και αφετέρου η αποκατάσταση των προσφύγων και η πρόληψη κοινωνικών εντάσεων στον αγροτικό χώρο. Η λύση που προκρίθηκε για τη Β. Ελλάδα ήταν η δημιουργία μιας μικρής οικογενειακής αγροτικής ιδιοκτησίας, ανάλογης με το πετυχημένο κοινωνικό πρότυπο του νοτιοελλαδικού χώρου, που εξυπηρέτησε την πολιτική σκοπιμότητα για την εδραίωση της κρατικής εξουσίας και του πολιτεύματος στον ελληνικό βορρά, παρά το γεγονός ότι αυτές οι μικρές ιδιοκτησίες ήταν ελλειμματικές από οικονομικής απόψεως και οι ιδιοκτήτες τους αντιμετώπιζαν πολλά προβλήματα (κείμενο Β)

β. Από το 1870 ως το 1911 διανεμήθηκαν 2.650.000 στρέμματα με 370.000 παραχωρητήρια, πράγμα που δείχνει ότι οι φιλοδοξίες ή οι δυνατότητες των αγροτών για απόκτηση καλλιεργήσιμης έκτασης ήταν περιορισμένες αλλά και ο πολυτεμαχισμός της γης ήδη μεγάλος. Πρέπει να επισημανθεί ότι για τις περιοχές που χαρακτηρίζονταν ως φυτείες, ελαιόδενδρα και αμπέλια, ο μέσος όρος έκτασης των ιδιοκτησιών ήταν σαφώς μικρότερος εκείνων που προορίζονταν

για καλλιέργεια δημητριακών.

Επρόκειτο όμως για σημαντική διανομή καλλιεργήσιμων γαιών, ιδιαίτερα αν συγκριθεί με τα 600.000 στρέμματα εθνικών γαιών που είχαν διανεμηθεί τα προηγούμενα χρόνια, από το 1833 μέχρι το 1870.

Παρ' όλα αυτά οι στόχοι που είχαν τεθεί ήταν αντιφατικοί και στην πραγματικότητα μόνο ο πρώτος επιτεύχθηκε σε ικανοποιητικό βαθμό. Σε ό, τι αφορά το δεύτερο στόχο μέσα από την αύξηση των εξαγωγών του αγροτικού προϊόντος των φυτειών, οι εμπορικές ομάδες σημείωσαν μια γρήγορη ανάπτυξη, ενώ παράλληλα ενισχύθηκε ο ρόλος τους στη δανειοδότηση των τρεχουσών αναγκών των νέων μικρών παραγωγών. Με την παραχώρηση της δημόσιας γης, το κράτος στερήθηκε το 25% της ακαθάριστης παραγωγής αλλά αποκόμισε νέες πηγές εσόδων, τους φόρους και τους δασμούς, που επιβλήθηκαν στην αυξημένη αγροτική παραγωγή των φυτειών, ενώ ταυτόχρονα σημειώθηκε μια επέκταση της επιχειρηματικής δραστηριότητας και της αγροτικής παραγωγής. Ωστόσο, μόνο το 50% περίπου του αντιτίμου των παραχωρούμενων γαιών πληρώθηκε τελικά στο κράτος από τους αγοραστές της εθνικής αυτής ιδιοκτησίας.

Με βάση τα νομοθετήματα του 1917 η απαλλοτρίωση των μεγάλων αγροτικών ιδιοκτησιών έγινε δυνατή στα αμέσως μετά τον πόλεμο χρόνια, μετά το 1923, όταν η ανάγκη αποκατάστασης των προσφύγων βρέθηκε στο επίκεντρο του κρατικού ενδιαφέροντος. Η γη που διανεμήθηκε από το κράτος ανήκε προηγουμένως σε Τούρκους και Βουλγάρους, που είχαν αποχωρήσει στα πλαίσια της ανταλλαγής πληθυσμών (Σύμφωνο περί αμοιβαίας μεταναστεύσεως μεταξύ Ελλάδος και Βουλγαρίας συνημμένο στη συνθήκη του Νεϊγύ [1919] και

Σύμβαση Ανταλλαγής Πληθυσμών της Λοζάνης [1923]), αλλά και σε Έλληνες μεγαλογαιοκτήμονες. Η αναδιανομή που έγινε έφτασε στο 85% των καλλιεργήσιμων εκτάσεων στη Μακεδονία και στο 68% στη Θεσσαλία. Στο σύνολο της καλλιεργήσιμης γης της χώρας το ποσοστό αυτό ανήλθε σε 40%. Μετά από λίγα χρόνια, κάτω από την πίεση του προσφυγικού προβλήματος, η αγροτική μεταρρύθμιση ολοκληρώθηκε και οδήγησε την αγροτική οικονομία της χώρας σε καθεστώς μικροϊδιοκτησίας.

Ως επίλογος μπορεί να γίνει αναφορά «Με τη σειρά της η νέα κατάσταση δημιούργησε νέα προβλήματα. Οι μικροκαλλιεργητές δυσκολεύονταν να εμπορευματοποιήσουν την παραγωγή τους και έπεφταν συχνά θύματα των εμπορών. Για να αντιμετωπιστεί αυτή η κατάσταση προωθήθηκε η ίδρυση της Αγροτικής Τράπεζας, κρατικών οργανισμών παρέμβασης και παραγωγικών συνεταιρισμών. Το αγροτικό ζήτημα απέκτησε έτσι νέο περιεχόμενο, χωρίς να προκαλέσει τις εντάσεις που γνώρισαν άλλα κράτη της Ευρώπης (Ισπανία, Βουλγαρία, Ρουμανία κ.λπ.)»